

5. Кобзов М., Горбачев Н. Сократовский метод обучения / М. Кобзов., Н. Горбачев – М., 1978. – 196 с.
6. Кузнецов И. Н. Информация: сбор, защита, анализ: Учебник по информационно-аналитической работе./ И. Н. Кузнецов – М.: Изд. Яуза, 2001. – 88 с.
7. Лукач С.П. Беседа на уроках мови./ С.П. Лукач– К., 1991. – 102 с.
8. Малахова Ж.Д. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: Навч. посіб. / Ж.Д. Малахова, В.М. Огаренко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
9. Митник О. Я. Як навчити дитину мистецтва мислення / Педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. Я. Митник. – К.: Початкова школа, 2006. – С. 31–43.
10. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. / Зайченко І.В. – К.: «Освіта України», 2008. – 528 с.
11. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. для вузів / В. Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
12. Педагогіка: новый курс [Текст]: Учеб. для студ. вузов, обуч. по пед. спец.: в 2 кн. / И. П. Подласый. – М.: Владос, 2004. – 576 с.
13. Педагогіка професійної освіти / [Під ред. В. А. Сластеніна]. – М., 2004. – 368 с.
14. Сіданич І. Л. Професійна компетентність учителя щодо формування культури мислення учнів / І.Л. Сіданич. – К.: Початкова школа, 2008. – № 7. – С. 42.

Синельнікова Н.О. Особливості формування культури мислення майбутніх учителів

Анотація. Дана стаття розкриває головні якості особистості, форми та методи, які сприяють формуванню та розвитку культури мислення майбутнього вчителя. **Ключові слова:** культура мислення, якості, методи, форми та ін.

Синельнікова Н.О. Особенности формирования культуры мышления будущих учителей

Аннотация. Данная статья раскрывает главные качества личности, формы и методы, которые способствуют формированию и развитию культуры мышления будущего учителя. **Ключевые слова:** культура мышления, качества, методы, формы и др.

Sinelnikova N. Features of formation of future teachers thinking culture

Annotation. This article exposes main qualities of personality, form and methods which are instrumental in forming and development of culture of thought of future teacher. **Key words:** culture of thought, quality, methods, forms and other.

СІНЯКОВА Л. В.,

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.124:17.022.1

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Процес формування особистості майбутнього викладача, його професійне становлення, успішність у педагогічній праці залежать від багатьох суспільних та культурних чинників, а також від власної активної діяльності. Молода людина, яка вступила у вищий навчальний заклад, має індивідуальні особливості, сформовані під впливом родини, школи, життєвих умов тощо.

Вони виявляються у системі її цінностей, переконань, інтересів, позицій, норм поведінки, у ставленні до себе, світу, обраного фаху. Як допомогти майбутньому викладачеві розібратися в собі й знайти своє професійне обличчя? Як розвинути його педагогічну культуру й професійне мислення? Як виробити власний стиль взаємодії з студентами, з колегами тощо? Як подолати стереотипи у поглядах на суть педагогічної діяльності?

Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу викладача вищої школи деякою мірою висвітлено науковцями, які досліджували сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації. Зокрема, І.Альохіна, Ф.Генов, Н.Скрипаченко, Е.Уткін. До питання формування педагогічного іміджу та „професійного образу Я” викладача вищої школи звертались І.Володарська, Н.Гузій, А.Морозов, В.Хороших. Проблему формування педагогічної майстерності викладача досліджували Є. С. Барбіна, Н. Ю. Бутенко, І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривоніс, Г. М. Сагач та ін. В. В. Баркасі, А. Г. Карпова, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, І. Р. Міщенко, Т. М. Сорочан вивчали питання формування професійної компетентності майбутнього викладача.

Аналіз психолого-педагогічних джерел, присвячених дослідженню окреслених проблем, засвідчує, що, незважаючи на вагомий результат наукових пошуків у цих напрямках, поза увагою дослідників залишаються важливі аспекти формування іміджу майбутнього викладача. Зауважимо, що зазначена проблема набуває особливої актуальності для педагогічних університетів, оскільки в них професійна теоретична і практична підготовка фахівців у галузі певної науки переважає над професійно-педагогічною.

Об'єктом виступає процес підготовки майбутнього викладача в умовах навчання вищого навчального закладу.

Предмет: зміст формування іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу в період навчання та педагогічної практики.

Мета і завдання дослідження актуалізувати необхідність теоретичного обґрунтування деяких аспектів окресленої проблеми.

У психолого-педагогічних джерелах *імідж* (англ. *image* – образ) трактують як:

- уявлення про людину, що формується на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків тощо [1, с. 9];

- образ (особи, явища, предмета), що формується цілеспрямовано і має чинити емоційно-психологічну дію на когось з метою популяризації, реклами тощо [5, с. 103].

Сучасний імідж багато в чому зумовлює успішність професійної діяльності педагога, тому що дає йому змогу краще виявити особистісні та ділові якості. Слово “імідж” з’явилося в нашій мові в кінці 1980-х рр. У перекладі з англійської воно означає “образ”. Причому мова йде не лише про візуальний, зоровий образ (вид, вигляд), а й про спосіб мислення, дій, вчинків. Це створення зовні привабливого образу, покликаного справляти емоційно-психологічний вплив, вміння сформувавши в себе й оточуючих уявлення і впевненість у власній привабливості. Також це вміння спілкуватися, мистецтво говорити і, особливо, слухати. Правильно вибраний тон розмови, тембр голосу, витонченість рухів багато в чому визначають той спосіб, у якому викладач постає перед студентами та колегами. Разом з тактом, освітою, діловими якостями зовнішність педагога є або продовженням його достоїнств, або стає ще однією негативною рисою, що заважає в житті та кар’єрі.

Але серед педагогів далеко не всі стурбовані тим, яке враження вони справляють на оточуючих. Більшість з них занижують значення свого іміджу. А перше враження – це своєрідний інструмент, що допомагає вибудовувати стосунки з оточуючими, тим більше, що 85% людей будують його на основі зовнішніх даних співрозмовника. Психологи зазначають, що перше зовнішнє враження складається протягом перших 5–40 с і справити його можна тільки один раз. Грамотно створений позитивний імідж викладача – потужний ресурс, здатний підвищити ефективність педагогічної діяльності. Якщо образ викладача приязний, то в ньому міститься первісна сила духовного впливу. Педагогу, якому з перших хвилин спілкування вдалося створити привабливий образ, легше схилити на свій бік співрозмовника або цілу аудиторію. Такого викладача хочеться слухати і наслідувати його, бо він надихає.

Імідж викладача визначають як безпосередньо або зумисне створюване ним візуальне враження про себе [7, с. 77].

Структура іміджу викладача є полі компонентна. До його головних *складових* можна віднести такі:

- *внутрішнє “Я”* (внутрішній образ викладача, що відповідає обраному фаху і виявляється у його професійній культурі й мисленні, емоційності й творчому настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості й гідності, позиції й ступені мобілізації тощо);

- *зовнішній вигляд викладача* (засвідчує про ціннісні риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ педагога, сприяють формуванню гарного враження і репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом);

- *використання вербальних і невербальних засобів спілкування* (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, магія слова, темпоритм мовлення педагога мають привертати увагу студентів до нього, викликати довіру і налаштувати їх на активну взаємодію).

Створення іміджу викладача — довготривалий і складний процес. Провідний фахівець у галузі іміджології В. М. Шепель виокремлює три групи якостей, наявність яких дає уявлення про суть іміджу [2]. Перша група містить якості комунікативного характеру: комунікабельність як здатність легко встановлювати контакт із людьми; емпатію як можливість співпереживати іншим; рефлексивність, яка уможливорює розуміння іншої людини; красномовність як складова вербального впливу. Все це безпосередньо стосується “вміння і бажання подобатися” та свідчить про комунікативну компетентність особистості. До другої групи входять характеристики особистості як наслідок її освіти і виховання – моральні цінності, психічне здоров’я, володіння набором людинознавчих технологій. До третьої групи належать знання, пов’язані з життєвим і професійним досвідом особистості, тому компетентність у цій царині можуть забезпечити позитивний імідж людини. Особливо це стосується педагога, якого молоді люди трактують не тільки як носія знань, а й як мудру в життєвому сенсі людину.

Важливим елементом іміджу викладача, на нашу думку, є й така складова професійної майстерності — як *професійна компетентність*, що характеризує єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, його професіоналізм.

У структурі іміджу викладача, беззаперечно, домінуючою повинна бути професійна компетентність. Серед головних професійних якостей педагога науковці виділяють педагогічну ерудицію, педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення, педагогічну імпровізацію, педагогічне спостереження, педагогічну спритність, педагогічний оптимізм, педагогічне передбачення та ін. [3].

Професійна компетентність як складне психологічне утворення теж має певну структуру. Вона передбачає компетентність спеціальну предметну (фаховий рівень), соціально-психологічну, психологічну, методичну, тобто має різні зрізи. Зокрема, психологічна компетентність викладача ВНЗ це як комплекс знань та вмінь з психології, який є обов’язковим для професійної діяльності педагога. Соціально-психологічна компетентність визначається закономірностями психічних станів, що зумовлені включенням людини у соціальні зв’язки. Вона передбачає також необхідність пізнання психологічних особливостей соціального середовища. До складу останньої входить конфліктна компетентність, яка є необхідною умовою успішного розв’язання складних ситуацій педагогічної взаємодії. Предметна та методична компетентність забезпечує викладачеві позитивний імідж професіонала, який не тільки добре знає свій предмет, а й вміє переконливо передати свої знання аудиторії.

Відомий вислів: „У людині все має бути прекрасним...” – повністю стосується і викладача, в іміджі якого органічно поєднуються професійні та зовнішні ознаки (стиль одягу, прикраси, манера розмовляти і поводитися, міміка, жести, погляди тощо). Фахівці в галузі іміджу вважають, що його трьома складовими є

зовнішність, психологічні та професійні якості, що мають відповідати на запити часу і суспільства. Зрештою імідж викладача ВНЗ залежить від його життєвої компетентності, оскільки студенти оцінюють педагога не лише з позиції досконалого знання ним свого предмета, а й як людину, яка досягла вершин життєвої самореалізації і в цьому плані є для них взірцем.

У процесі формування іміджу неабияку роль відіграє перше знайомство викладача із студентами. Фахівці стверджують, що перше враження, яке складається за надзвичайно короткий час – від 15 до 60 секунд, може стати останнім і не зміниться вже ні за яких обставин (або ж у результаті величезних зусиль). Перше враження може накласти відбиток на все подальше спілкування викладача і студента.

Контакт викладача і студента починається задовго до того, як виголошена перша фраза (привітання, тема заняття). Враження про нас у співрозмовника формується протягом перших 30 секунд, він задає собі питання, і сам же на них відповідає: Хто ця людина? Навіщо прийшов? Відповіді на ці питання і визначають лінію його поведінки. Саме тому, увагою слухачів спочатку потрібно заволодити, уміло себе «подати». Така свого роду самопрезентація полягає в умінні сконцентрувати увагу оточуючих на своїх безсумнівних достоїнствах і відвести увагу партнерів від недоліків. Це багато в чому залежати від психологічної ініціативи, дотепності, виразності й особливого роду артистизму.

Вплив викладача на аудиторію завжди повинен бути багатоканальним. Одне й те саме повідомлення повинно поступати по ряду можливих каналів, основними серед яких є вербальний і візуальний. При цьому тексти впливають на людину раціональним шляхом, і часто в роботі вони зустрічаються з фільтрами недовіри з боку одержувача повідомлення. І навпаки, аудиторія сприймає інформацію, передану візуальним каналом, як більш достовірну через те, що візуалізація діє за порогом свідомості. Порівнюючи дієвість різних факторів, учені зафіксували, що зміст дає 7 % інформації, голосові характеристики 38 %. Максимальне число інформації дає зовнішність людини – 55%. Звідси й впливає увага до зовнішності, пози, зачіски, одягу, що в першу чергу враховується під час створення іміджу [4].

У процесі підготовки майбутнього викладача, на нашу думку, необхідно приділяти увагу гармонійному розвитку педагогічних здібностей студентів (виховних, дидактичних, комунікативних, організаційних, перцептивних, сугестивних, дослідницьких, науково-пізнавальних здібностей, емоційної стійкості, спостережливості, педагогічного оптимізму). Рівень їхнього розвитку суттєво впливає на формування іміджу педагога. В основі формування іміджу лежить формальна система ролей, які людина виконує у своєму житті. Її доповнюють риси характеру, інтелектуальні особливості, зовнішні дані, манера одягатися тощо. З огляду на це педагогічна техніка є не тільки важливим компонентом педагогічної майстерності, а й підвалиною формування іміджу педагога. У педагогічній техніці виявляється здатність до регулювання власного самопочуття, уміння викладача використовувати свій психофізичний апарат, вербальні та невербальні засоби комунікації для виховного впливу на студентів. Власне завдяки цим умінням педагог створює свій професійний імідж (привабливість, культуру, приємні манери тощо). Отож, під час вивчення студентами педагогічних дисциплін необхідно розвивати здатність до саморегулювання, культуру зовнішнього вигляду, культуру педагогічного спілкування, лексичне багатство майбутнього викладача.

Отже, технологія формування іміджу викладача у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін та під час різних видів педагогічної практики має спиратися на осмислення й усвідомлення студентами:

- “реального Я” (адекватна самооцінка майбутнім педагогом себе, своїх особистісних рис, поведінки, ставлення до інших тощо);
- “ідеального Я” (уявлення про те, яким має бути ідеальний викладач, які риси повинні бути притаманні йому);
- “антиідеального Я” (уявлення про риси, які “спрацьовують” не тільки проти самого викладача, а й проти навчального предмета, який він викладає, проти ВНЗ, в якому він працює);
- “професійного Я” (уявлення і самооцінка своїх професійних рис, мотивів і ціннісних установок, стилю організації педагогічної взаємодії тощо).

Імідж сучасного викладача вимагає мобілізації пам'яті, мислення, великого словникового запасу, багатства духовної сфери, високої моральності та психологічної стійкості. Тому професійний імідж педагога – цілісна система, яка складається з трьох компонентів, кожен з яких трактується складними комплексними сполученнями різних елементів, знань і вмінь:

- зовнішній вигляд (індивідуальний стиль педагога; практичне застосування знань про діловий одяг; використання науки про колір);
- внутрішній зміст (володіння культурою педагогічного спілкування; знання основ ораторського мистецтва; опанування основ еристики; раціональна поведінка у стресових і конфліктних ситуаціях; практичне використання нейролінгвістичного програмування, уміння використовувати гумор у різних педагогічних ситуаціях);
- володіння педагогічним почуттям (толерантність, емпатичність, милосердя, відповідальність, гарний настрій та оптимізм педагога).

Висновки. Таким чином, ми розглянули далеко не всі компоненти створення позитивного іміджу викладача. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо. По-перше, позитивний імідж викладача ВНЗ, що складається насамперед з професіоналізму (мистецтва володіння знаннями з предмета, педагогічними технологіями, психологічною грамотністю) та адаптованість поряд із рішучістю є ключем до успіху у викладацькій діяльності. По-друге, імідж це сполучення науки та мистецтва, яке надає креативні можливості для кожного. Правильно сформований позитивний імідж працює на викладача, полегшує його професійну діяльність, урізноманітнює й насичує життя, робить його особистість неповторною. Звичайно, створення позитивного іміджу майбутнього педагога – непросте завдання. Воно вимагає величезної роботи над собою,

але приносить гарні результати: формує позитивне ставлення до педагога оточуючих, робить спілкування з ним приємним та комфортним.

Отже, чим яскравіша палітра іміджевих рис, гармонійніше їх поєднання, чим більше вони відповідають духовній, моральній, особистісній, професійній зрілості особистості, тим багатший, колоритніший та привабливіший її позитивний імідж.

Література

1. Калужный А. А. Психология формирования имиджа учителя / Калужный А. А. - М., 2004. – 204 с.
2. Шепель В.М. Имиджология: секреты личного обаяния / Шепель В.М. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. – 320 с.
3. Маркова А.К. Психология труда учителя / Маркова А.К. – М.: Просвещение, 1993. – 193с.
4. Браун Л. Имидж: путь к успеху / Браун Лиллиана. – Питер, СПб, 2001. – 192 с.
5. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад, М., 2008. – 528с.
6. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. — 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985 — 966с.
7. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учеб. пособие. / Сергеев И.С. - СПб. : Питер, 2004.— 316 с.: ил. – (Серия «Ученого пособия»).

Синякова Л.В. Формування іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу

Анотація. У статті розглянуто проблему формування професійного іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу як необхідна складова налагодження успішної педагогічної взаємодії. Доведено, що позитивний імідж викладача справляє великий виховний вплив на студентів, формує позитивне ставлення до процесу навчання, до предмета та до викладача. **Ключові слова:** імідж, професійний імідж, професійна компетентність, педагогічне спілкування.

Синякова Л.В. Формирование имиджа будущего преподавателя высшего учебного заведения.

Аннотация. В статье рассмотрена проблема формирования профессионального имиджа в деятельности будущего преподавателя вуза как необходимая составляющая налаживания успешной педагогического взаимодействия. Доказано, что положительный имидж преподавателя оказывает большое воспитательное воздействие на студентов, формирует позитивное отношение к процессу обучения, к предмету и к преподавателю. **Ключевые слова:** имидж, профессиональный имидж, профессиональная компетентность, педагогическое общение.

Sinyakova L.V. Forming the image of the future of higher education teachers

Annotation. The article deals with the problem of forming a professional image in the work of the future teacher of high school as a necessary component of establishing a successful teacher interaction. It is proved that a positive image of the teacher has a great educational impact on students, creates a positive attitude to learning, the subject and the teacher. **Keywords:** image, professional image, professional competence, pedagogical communication.

СЛОБОДЯНЮК Т.Б.,

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.147

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ

Навчальна дисципліна «Педагогіка вищої школи» входить до складу нормативної частини навчального плану для підготовки фахівців за магістерською програмою. Її мета – сформувати у студентів наукові знання про педагогіку як науку, її цілі та завдання, основні педагогічні категорії; сформувати уміння щодо організації навчальної та виховної роботи у вищому навчальному закладі для подальшого виконання майбутнім фахівцем під час професійної діяльності науково-дослідних, педагогічних та керівних функцій. Реформа сучасної вищої школи висуває підвищені вимоги до нової генерації педагогів, які великою мірою визначають подальший життєвий і професійний шлях тих, кому жити й творити у третьому тисячолітті. Проблема педагогічної взаємодії «викладач-студент» у вищих навчальних закладах представлена багатовекторною. Вона досліджується науковцями в різних аспектах. Навчальна робота має потенціал для розвитку комунікативних здібностей і рис, необхідних для результативності взаємодії в педагогічному процесі викладача й студентів, а внаслідок, міцність взаємин "викладач-студент" у виконанні навчальних завдань. Поліпшити якість вищої освіти в нашій країні може, на нашу думку, модульно – рейтингове навчання, яке вперше було впроваджене в 60-ті роки в США і нині швидко розповсюджується в англійських країнах та Західній Європі. Нова технологія докорінно змінила педагогічні стосунки між студентом і викладачем і сприяла більш якійс підготовці фахівців. На ефективність формування спеціаліста такого зразка значно впливає зміст і особливості взаємодії всіх учасників освітнього простору вищої школи: керівників, професорсько-викладацького складу, наукових працівників лабораторій, методистів і, звичайно ж, студентів. Ідеї організації конструктивної педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі розкрито у працях відомих педагогів-дослідників. Особливий інтерес у межах обраної нами теми викликають роботи тих авторів, у яких предметом спеціального дослідження є